

ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶ

Մարզկենտրոնը՝

ք. Գավառ

Տարածաշրջանները

Գավառ,
Սևան,
Մարտունի,
Վարդենիս,
Ճամբարակ

Քաղաքները՝

Գավառ,
Ճամբարակ,
Մարտունի,
Սևան,
Վարդենիս

Տարածքը	5 349 քառ. կմ
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը	18.0 %
Քաղաքային համայնքներ	5
Գյուղական համայնքներ	87
Քաղաքներ	5
Գյուղեր	93
Բնակչության թվաքանակը 2013թ. տարեվերջին	234.1 հազ. մարդ
<i>այդ թվում՝</i>	
քաղաքային	70.8 հազ. մարդ
գյուղական	163.3 հազ. մարդ
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը, 2013թ.	7.8%
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը	30.2%
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	345 572.2 հա
այդ թվում՝ վարելահողեր	81 740.9 հա

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի արևելքում՝ շրջապատելով **Սևանա լիճը**:

Մարզը հյուսիսից սահմանակից է ՀՀ Լոռու և Տավուշի մարզերին, արևելքից՝ պետական սահմանով, սահմանակից է Ադրբեջանին, հարավից՝ ՀՀ Վայոց ձորի մարզին, հարավ-արևմուտքից՝ ՀՀ Արարատի մարզին և արևմուտքից՝ ՀՀ Կոտայքի մարզին:

Մարզի ամենաերկար ձգվածությունը հյուսիս-արևմուտքից հարավ-արևելք կազմում է 115 կմ, արևմուտքից արևելք՝ 85 կմ, ամենախոր իջվածքը Գետիկ գետի կիրճն է (Ձորավանք գյուղ, 1 325 մ), ամենաբարձր կետը՝ Աժդահակ լեռան գագաթը (3 598 մ):

Բարձր լեռներն են Սպիտակասարը (3 555 մ), Վարդենիսը (3 522 մ), Գեղասարը (3 446 մ): Ամենաերկար գետերն են Արգիճին (51 կմ), Գավառագետը (47 կմ) և Մասրիկը (45 կմ):

Ամենամեծ լիճը **Սևանա լիճն է** (1 275.6 կմ², բարձրությունը ծովի մակերևույթից՝ 1 900 մ), համեմատաբար փոքր լճերից են Աժդահակի և Աղմաղանի խառնարանային լճերը՝ մինչև 50 մ տրամագծով և 15 մ խորությամբ:

Մարզի տարածքով անցնում է Երևան-Սևան-Դիլիջան հանրապետական նշանակության մայրուղին: Գործում է Սելիմի լեռնանցքով անցնող <<Հարավ-Հյուսիս>> մայրուղին:

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզում է գտնվում **Սևանա լիճը**, որը ոչ միայն մարզի, այլ նաև հանրապետության համար ունի առանձնահատուկ կարևորություն: Այն Հարավային Կովկասի քաղցրահամ ջրերի ամենամեծ ավազանն է: Լիճն էական ազդեցություն ունի ողջ մարզի ոչ միայն բնապահպանական հավասարակշռության, այլ նաև տնտեսության վրա:

Մարզի տարածքում է գտնվում <<**Սևան**>> **ազգային պարկը** (կազմավորվել է 1978թ.): Այն զբաղեցնում է Սևանի միջլեռնային գոգավորության հատակը կազմող Սևանա լճի և դրա հատակից ազատված տարածքները: Մակերեսը կազմում է 150.1 հազ.հա, որից 24.9 հազ.հա՝ առափնյա ցամաքային տարածքներ են: Լիճը շրջափակված է Արեգունու, Գեղամա, Վարդենիսի, Փամբակի և Սևանի լեռնաշղթաների լանջերով: Այստեղ պահպանվել են բույսերի 1 600 և կենդանիների 330 տարատեսակներ:

Մարզում են գտնվում բազմաթիվ հանքավայրեր, որոնցից են ոսկու, դոլոմիտի, բազալտի, ավազի, հրաբխային տուֆի հանքավայրերը: Շահագործվող հանքավայրերից մի մասին բաժին է ընկնում երկրում արդյունահանվող հանքաքարի զգալի մասը:

2013թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան հատվածների ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 1.9 %,
- գյուղատնտեսություն 18.0 %,
- շինարարություն 2.6 %,
- մանրածախ առևտուր 1.3 %,
- ծառայություններ՝ 1.0 %:

Մարզի տնտեսության առաջատար ճյուղը **գյուղատնտեսությունն է**, հատկապես հացահատիկի, կարտոֆիլի, բանջարեղենի և անասնաբուծական մթերքի արտադրությունները:

Մարզի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը **հանքագործական արդյունաբերությունն է**: Կարևոր նշանակություն ունի նաև մշակող արդյունաբերությունը, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդամթերքի, ներառյալ՝ խմիչքները, արտադրությունը:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Մարզկենտրոնը Գավառը (2013թ. տարեվերջին՝ 20.3 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 92 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքը նախկինում հանրապետության արդյունաբերական կենտրոններից էր, սակայն մի շարք խոշոր գործարանների աշխատանքների դադարեցման պատճառով արդյունաբերական արտադրանքի թողարկումն էապես կրճատվել է:

Այժմ տնտեսության առաջատար ճյուղը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ոլորտը **գյուղատնտեսությունն է**։

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը **մշակող արդյունաբերությունն է**, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունեն մեքենաշինության, շինանյութերի, թեթև և սննդի արդյունաբերության ճյուղերը։

Մսան քաղաքը (2013թ. տարեվերջին՝ 19.3 հազ. բնակիչ, Երևանից 66 կմ հեռավորությամբ) գտնվում է Սևանա լճի հյուսիս-արևմտյան ափին։ Տնտեսության առաջատար ճյուղը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ոլորտը զբոսաշրջությունն է։ Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը **մշակող արդյունաբերությունն է**, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունեն շինանյութերի, քիմիական, սննդի և մեքենաշինության արդյունաբերության արտադրությունները։

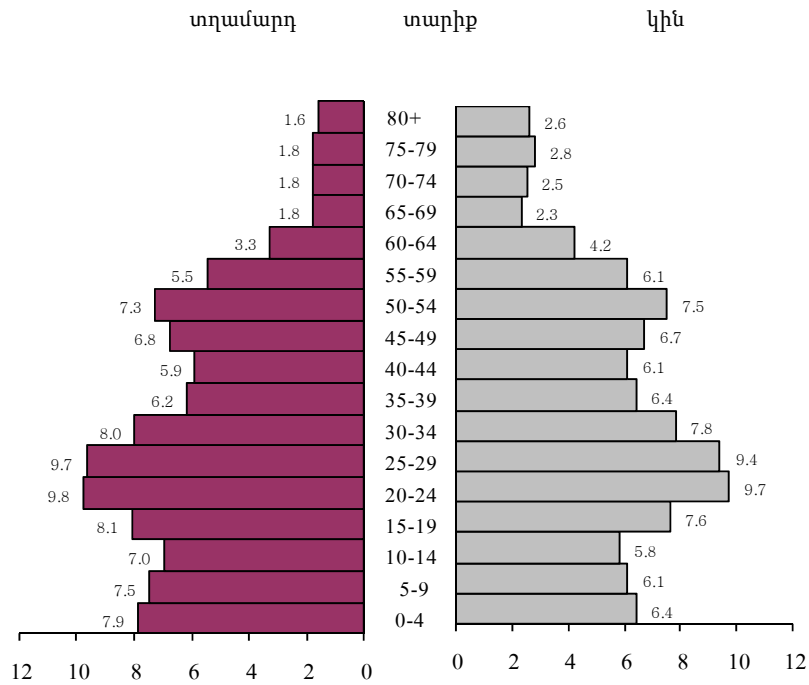
Մարտունի քաղաքը (2013թ. տարեվերջին՝ 12.7 հազ.բնակիչ) գտնվում է Սևանա լճի հարավ-արևմտյան ափին (Երևանից 130 կմ հեռավորության վրա)։ Տնտեսության գլխավոր ճյուղն արդյունաբերությունն է, թեև վերջին տարիներին արձանագրվել է թողարկվող արտադրանքի ծավալների զգալի կրճատում։ **Քաղաքի** արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունեն մեքենաշինության, շինանյութերի, քիմիական և սննդի արդյունաբերության ճյուղերը։

Վարդենիս քաղաքի (2013թ. տարեվերջին՝ 12.7 հազ. բնակիչ, Երևանից 168 կմ հեռավորության վրա) առաջատար ճյուղն արդյունաբերությունն է։ Ընդլայնման մեծ հեռանկարներ կան հատկապես հանքավայրերի շահագործման և գյուղատնտեսական մթերքի վերամշակման ուղղություններում։ **Քաղաքի** արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդի արդյունաբերությունը։

Ճամբարակ քաղաքի (2013թ.՝5.8 հազ. բնակիչ) տնտեսության առաջատար ճյուղը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ոլորտը գյուղատնտեսությունն է (Երևանից 119 կմ հեռավորության վրա)։ Արդյունաբերությունը համեմատաբար թույլ է զարգացած։

Ճամբարակի տարածաշրջանում է գտնվում մարզի բնական անտառների ավելի քան 90%-ը։ Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդի արդյունաբերությունը։

ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ՏԱՐԻ ՔԱՅԻՆ ԽՄԲԵՐԻ, 2014թ. հունվարի 1-ի դրությամբ %

ՄԱՆՐԱԾԱՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ

	Քանակը				
	2009	2010	2011	2012	2013
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	453	475	440	476	443
այդ թվում՝					
խանութներ	205	230	226	269	239
կրպակներ	182	184	156	144	140
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	2	2	2	2	2
սպառողական ապրանքների շուկաներ	2	2	2	2	2
առևտրի այլ օբյեկտներ	62	57	54	59	60

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

	Քանակը				
	2009	2010	2011	2012	2013
Պետական նախադպրոցական	43	41	41	42	42
Պետական հանրակրթական	127	127	127	126	126
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	17	17	17	17	17
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	4	4	4	3	3
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	7	7	7	7	8
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	1	1	1	1	1
Պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2014թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ *
Գավառ	ք. Գավառ	20 346
Սևան	ք. Սևան	20 660
	գ. Գագարին	
Մարտունի	ք. Մարտունի	12 698
Վարդենիս	ք. Վարդենիս	12 665
Ճամբարակ	ք. Ճամբարակ	5 810

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2013թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ **
1	Ազատ		158
2	Ախպրաձոր		381
3	Ակունք		4 362
4	Աղբերք		300
5	Այգուտ	•Այգուտ •Ճապկուտ	907
6	Այրք		579
7	Անտառամեջ		158
8	Աստղաձոր		4 324
9	Ավազան		186

¹ Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2013թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ **
10	Արեգունի		397
11	Արծվանիստ		3 097
12	Արծվաշեն		-
13	Արտանիշ		605
14	Արփունք		552
15	Բերդկունք		289
16	Գանձակ		4 247
17	Գեղամաբակ		126
18	Գեղամասար		1 004
19	Գեղամավան		2 069
20	Գեղարքունիք		1 851
21	Գեղաքար		167
22	Գեղհովիտ	•Գեղհովիտ •Նշխարք •Լեռնակերտ	6 392
23	Գետիկ		465
24	Դարանակ		181
25	Դրմաշեն		2 780
26	Դպրաբակ		513
27	Դրախտիկ		973
28	Երանոս		5 279
29	Զոլաքար		6 673
30	Զովաբեր		1 591
31	Թթուջուր		1 062
32	Լանջաղբյուր		2 419
33	Լիճք		5 161
34	Լճաշեն		4 444
35	Լճավան		594
36	Լճափ		1 124
37	Լուսակունք		1 593
38	Խաչաղբյուր		1 357
39	Մակքար		2 803
40	Մաղկաշեն		587
41	Մաղկունք		1 079
42	Մափաթաղ		380
43	Մովագյուղ		4 319
44	Մովագարդ		2 172
45	Մովակ		2 769
46	Մովասար		3 031
47	Մովինար		5 026
48	Կալավան	•Կալավան •Բարեպատ	155
49	Կախակն		472
50	Կարճաղբյուր		2 519
51	Կարմիրգյուղ		6 077
52	Կուֆ		221
53	Կուտական	•Կուտական •Զառիվեր	267
54	Հայրավանք		894
55	Ջորագյուղ		4 421
56	Ջորավանք		152
57	Մաղինա		1 144
58	Մարտունի		576
59	Մաքենիս		513
60	Մեծ Մասրիկ		3 140

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2013թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ **
61	Ներքին Գետաշեն		8 417
62	Ներքին Շորժա		102
63	Նորաբակ		265
64	Նորակերտ		1 030
65	Նորաշեն		471
66	Նորատուս		6 015
67	Շատջրեք		477
68	Շատվան		424
69	Շորժա		563
70	Չկալովկա		524
71	Ջաղացաձոր		183
72	Ջիլ		611
73	Սարուխան		7 521
74	Սեմյոնովկա		256
75	Սոթք		930
76	Վահան		1 141
77	Վաղաշեն		4 357
78	Վանևան		428
79	Վարդաձոր		3 031
80	Վարդենիկ		8 931
81	Վարսեր		1 887
82	Վերին Գետաշեն		4 603
83	Վերին Շորժա		91
84	Տորֆավան		504
85	Տրետուք		261
86	Փամբակ		563
87	Փոքր Մասրիկ		780

**ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2013թ.**

	Ընդամենը	նրանցից՝	
		կանայք ¹	տղամարդիկ ¹
Բնակչությունը, մարդ	10 000	4 942	5 058
Ծնվածներ, մարդ	135	62	73
Մահացածներ, մարդ	79	38	41
Ամուսնություններ	51	X	X
Ամուսնալուծություններ	6	X	X
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	31.1	X	X
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝			
նախադպրոցական	135	67	68
հանրակրթական	1 281	600	681
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	109	69	40
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	22	2	20
միջին մասնագիտական	57	29	28
բարձրագույն մասնագիտական	74	40	34
Առողջապահության ոլորտ՝			
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	31 137	...	...
Մարզիկներ, մարդ	77	2	75
Զբոսայգիներ, մարդ	3 797	2 126	1 671
նրանցից՝ զիտական հիմնարկներում	-	-	-
նրանցից՝ զիտության դոկտոր	-	-	-
զիտության թեկնածուներ	-	-	-
ուսուցիչներ	154	122	32
բժիշկներ	14	...	...
միջին բուժանձնակազմ	42	...	...
Գործազուրկներ, մարդ	110	60	50
Մոցիայական ապահովության ոլորտ			
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 544	...	...
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	626	X	X
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում			
գրադարան	19 405	...	...
թատրոն	69	...	...
համերգ	-	-	-
թանգարան	110	...	...
Իրավական ոլորտ			
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	35	X	X
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	20	X	X
միջին ծանրության	12	X	X
ծանր	3	X	X
առանձնապես ծանր	0.0	X	X

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են: